
ДОКЛАДИ ОТ ЗАСЕДАННЯТА

Віктор П. Шульгач (Київ, Україна)

ЕТЮД З АНТРОПОНІМІЇ: БОЛГАРСЬКЕ *ЖУГЛЕВ* В ЕТИМОЛОГІЧНОМУ ГНІЗДІ

Заголовний антропонім зафіксовано в (Илчев 206). Формально це патронім на *-ев* від незасвідченого **Жугль*, генетично спорідненого зі ст.-рос. Симон Матвеев сын *Жуглев*, 1595 р. (Полякова 82), блр. (похідне) *Жугли* – ойконім у колишній Мінській губ. (RGN III, 307), хорв. *Žugelj*, *Žugl* (Leksik 763), слвн. *Žugelj* (ZSSP 721), (похідне) *Žuglići* – ойконім у Босніз і Герцеговині (Im. m. 495), пол. *Żugiel* (SN X, 601), які зводяться до псл. **Žugъľ*, **Žugъľ*.

Наведені факти, за попередніми спостереженнями, мають слабку опору в апелативній лексиці, що свідчить про їх вагомість для етимологічної практики. Пор., зокрема, рос. діал. *жуґль* у словосполучі *ни жуґля* ‘жодної людини; ані душі; повна відсутність чого-небудь’ (НОС 2, 140).

На основі суфіксальної варіантності **Žugъľ* пов’язане з:

**Žugala*, **Žugalb* › хорв. *Žugalj* (Leksik 763), пол. *Żugaia* (SN X, 601).

**Žugulь*: ст.-рос. Федорі *Жугулев*, 1489 р. (УЛС 89), для якого аналоги в слов’янських антропоніміконах поки що не виявлено.

Укр. *Жуга*, 1781 р. (Чучка 226), *Жуга* – сучасне прізвище (СКТ 262), рос. *Жуга* (ЖПТ), *Жугино* – відантропонімічний ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN III, 307), хорв. *Žugo* (Leksik 763), слвн. **Žug* (ZSSP 721), пол. *Żug* (SN X, 601) – рефлексі первісних,

дериваційно не ускладнених, псл. **Žuga*, **Žugo*, **Žugъ* відапеля- тивного походження.

Словотвірно з ними пов'язані:

**žugadlo* > **Žugadlo* > укр. *жуґало* 'металевий прут для пропалю- вання отворів у дереві' (Грінченко 1, 492), діал. 'загострений залізний пруттик, яким колють кабана' (Грищенко, Мойсієнко 44), а також *Жугайло* (РУС 149), пол. *Žugajło* (SN X, 601) – антропоніми.

**žugajъ* > **Žugajъ* > укр. *Жугаєвич* (СП 144), блр. (похідне) *Жугаі* – мікротопонім у Гродненській обл. (Ламака 125), хорв. *Žugaj* (Leksik 763), пол. *Žugaj* (SN X, 601).

**žuganъ* > **Žuganъ* > укр. *Жуган* (СП 144), рос. *Жуган* (ЖПТ), *Жуганов* (РУС 149), хорв. *Žugan* (Leksik 763), пол. *Žugan* (SN X, 601).

**žugarъ*, **žugarъ* > **Žugarъ*, **Žugarъ* > укр. (вторинне) *Жугаревич* – сучасне прізвище у Волинській обл., рос. *Жугарев* (ЖПТ), блр. *Жугар* (Бірыла 147), слвн. (вторинне) *Žugarič* (ZSSP 721), пол. *Žugar* (SN X, 601).

**žigorъ*, **žigorъ* > **Žigorъ*, **Žigorъ* > рос. (похідне) *Жугорево* – ойконім у колишній Псковській губ. (RGN III, 307), пол. *Žigor* (SN X, 601).

**žigъrъ* > **Žigъrъ* > блр. *Жугер* (Бірыла 147), (похідне) *Жугеры* – мікротопонім у Гродненській обл. (Ламака 125).

**žuganъ(jb)* > **Žuganъ(jb)* > укр. (вторинне) *Жугавко* – сучасне прізвище (Пура V, 53).

Розширити межі етимологічного гнізда з коренем **žig-* / **Žig-* можна за рахунок дериватів з коренем **Žiž-* < **Žigj-*, а саме:

**Žiža*, **Žižъ*: укр. *Жужа* (Новикова 304), рос. *Жужев* (Глу- ховцева 1, 266), хорв. *Žiža* (Leksik 765), слвн. **Žiža* (ZSSP 722), пол. *Żuż*, *Żuża* (SN X, 607).

З ними словотвірно пов'язані:

**Žižъga*, **Žižъgъ*: ст.-рос. Пронька *Жужгин*, 1623 р. (Полякова 82), рос. *Жужгин* (РУС 149), *Жужгов* (ЖПТ), *Жужги*, *Жужгова*, *Жужгово* – відантропонімі ойконіми в колишніх В'ятській, Орен- бурзькій, Вологодській губ. (RGN III, 307–308).

**Žižaka*, **Žižakъ*: укр. *Жужак* (Богдан 343), рос. (вторинне) *Жужакин* (ЖПТ), хорв. *Žižak* (Leksik 765), пол. *Żużak* (SN X, 607).

**Žužikъ*: рос. *Жужиков* (ЖПТ).

**Žužika*: рос. (вторинне) *Жужукин* (СКТ 262).

**Žužьko*, **Žužьkъ*: хорв. *Žužek* (Leksik 765), слвн. *Žužek* (ZSSP 722), пол. *Žužek* (SN X, 607), слвц. (вторинне) *Žužkovič* (TZ Bratislava 408).

**Žužьсь*: хорв. *Žužec* (Leksik 765).

**Žužičь*: хорв. *Žugić* (Leksik 763), слвн. *Žužič* (ZSSP 722), чеськ. *Žužič* (ЧП), слвц. *Žužič* (TZ Bratislava 408).

**Žužalъ*, **Žužalь*: (вторинні) пол. *Žużaiek* (SN X, 607), чеськ. *Žužálek* (ЧП).

**Žužel'a*, **Žuželъ*, **Žuželь*, **Žužьль*: укр. (похідне) *Жужелеве* – мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 322), ст.-рос. (похідне) *Жужелино*, XVII ст. – назва пустища в колишньому Ярославському пов. (ПКУ 383), рос. *Жужлов* (ЖПТ), хорв. *Žužel* (Leksik 765), слвн. *Žuželj* (ZSSP 722), пол. *Žužel*, *Žužlewicz* (SN X, 607), чеськ. *Žouželka* (ЧП), луж. *Žužel* (Wenzel II/2, 184).

**Žužula*, **Žužulъ*: укр. *Жужула* (РУС 149), хорв. *Žužul* (Leksik 765).

**Žužьта*: укр. *Жужма* (Глуховцева 1, 266).

**Žužanъ*: хорв. *Žužanić* (Leksik 765).

**Žužinъ*: рос. *Жужин* (м. Москва), *Жугинъ*, 1717 р. (АОК 417), *Жугин* (ЖПТ) – форми без ефекту першої палаталізації.

**Žužinъ*: рос. *Жужунов* (ЖПТ).

**Žužьпъ(jь)*: укр. *Жужний* (Богдан 343), рос. *Жужнев* (ЖПТ), пол. *žužny* (SN X, 607).

Таким чином, можна констатувати, що болгарське прізвище *Жуґ-лев* належить до питомих слов'янізмів. Стосовно кореневої морфеми (**žig-* / **žuž-*), то вона належить до розлогого аблаутного ряду дериватів від і.-є. **geg-*, найповніше на сьогодні описаного в (Козлова 108–142).

Проаналізований матеріал вкотре засвідчив загальновідому тезу про те, що пропріальна лексика (в даному разі *антропонімна*) – важливий резерв для реконструкцій праслов'янського лексичного фонду.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

АОК: Акты Оскольского края (из собрания старинных актов о Курской губернии князя Н.Н. Голицына // Труды Курского губернского статистического комитета. Курск, 1863. Вып. I. С. 355–483.

[АОК: Akti Oskolyskogo kraja (iz sobrania starinnih aktov o Kurskoy gubernii knyazya N.N. Golitsina // Trudi Kurskogo gubernskogo statisticheskogo komiteta. Kursk, 1863. Vip. I. С. 355–483.]

Бірыла: *Бірыла М.В.* Беларуская антрапанімія. 2: Прозвішчы, утвораныя ад апелятыўнай лексікі. Мінск., 1969.

[Birila: Birila M.V. Belaruskaya antrapanimiya. 2: Prozvishchi, utvoraniya ad apelyatiinay leksiki. Minsk., 1969.]

Богдан: Богдан Ф. *Словник українських прізвищ у Канаді.* Вінніпер, Банкувер, 1974.

[Bogdan: Bogdan F. Slovník ukrajinšykh prizvisht u Kanadi. Vinnipeg; Vankuver, 1974.]

Глуховцева: Глуховцева К.Д., Глуховцева І.Я., Леснова В.В. *Словник прізвищ жителів Луганщини.* Луганськ, 2011. Т. 1–2.

[Gluhovtseva: Gluhovtseva K.D, Gluhovtseva i.Ya., Lisnova V.V. Slovník prizvisht zhiteliv Luganshtini. Lugansky, 2011. T. 1–2.]

Грищенко, Мойсієнко: Грищенко С., Мойсієнко В. *Мелені: Історико-лінгвістичний нарис.* Житомир, 1998.

[Grishtenko, Moysiinko: Grishtenko S., Moysiinko V. Meleni: istoriko-lingvistichnyi naris. Zhitomir, 1998.]

Грінченко: *Словарь української мови* / Упоряд. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. К., 1907–1909. Т. 1–4.

[Grinchenko: Slovary ukrajinšykor movi / Uporyad. z dod. vlas. materialu B. Grinchenko. K., 1907–1909. T. 1–4.]

ЖПТ: *Жертвы политического террора в СССР.* Режим доступу: <http://www.lists.mono.ru>

[ZPT: Zhertvi politicheskogo terrora v SSSR. Rezhim dostupu: <http://www.lists.mono.ru>]

Илчев: Илчев С. *Речник на личните и фамилни имена у българите.* София, 1969.

[ZPT: Zhertvi politicheskogo terrora v SSSR. Rezhim dostupu: <http://www.lists.mono.ru>]

Козлова: Козлова Р.М. *Отражение аблаута в славянской ономастике* // Студії з ономастики та етимології. 2013 / Відп. ред. О.П. Карпенко, В.П. Шультяч. К., 2013. С. 108–142.

[Kozlova: Kozlova R.M. Otrazhenie ablauta v slavyanskoj onomastike // Studip z onomastiki ta etimologip. 2013 / Vidp. red. O.P. Karpenko, V.P. Shulygach. K., 2013. S. 108–142.]

Ламака: *Анамастычны слоўнік Гродзенічыны: У 2 ч. / Складальнікі: В.М. Ламака і ін. Гродна, 2005. Ч. 1: Мікратапонімы.*

[Lamaka: Anamastichni sloinik Grodzenshchiny: U 2 ch. / Skladalyniki: V.M. Lamaka i in. Grodna, 2005. Ch. 1: Mikrataponimi.]

Новикова: Новикова Ю.М. *Практичний словозмінно-орфографічний словник прізвищ Центральної та Східної Донецчини.* Донецьк, 2007.

[Novikova: Novikova Yu.M. Praktichniy slovozmminno-orfografichniy slovník prizvisht Tsentralynop ta Shidnop Donechchini. Donetsyk, 2007.]

НОС: *Новгородский областной словарь / Отв. ред. В.П. Строгова. Новгород (Великий Новгород), 1992–2000. Вып. 1–13.*

[Novikova: Novikova Yu.M. Praktichniy slovozmminno-orfografichniy slovník prizvisht Tsentralynop ta Shidnop Donechchini. Donetsyk, 2007.]

Павленко: Павленко С.О. *Мікротопоніми Чернігово-Сіверщини.* Чернівці, 2013.

[Pavlenko: Pavlenko S.O. Mikrotoponimi Chernigovo-Sivershtini. Chernigiv, 2013.]

ПКУ: *Писцовые книги Угличского уезда XVII века / С предисл. и примеч. М.А. Липинского // Временник Демидовского юридического лицея. Ярославль, 1886–1888. Кн. 41–46.*

[PKU: Pistsovie knigi Uglichskogo uezda XVII veka / S predisl. i primech. M.A. Lipinskogo // Vremennik Demidovskogo yuridicheskogo litseyu. Yaroslavly, 1886–1888. Kn. 41–46.]

Полякова: Полякова Е.Н. *К истокам пермских фамилий: Словарь.* Пермь, 1997.

[Polyakova: Polyakova E.N. K istokam permskih familiy: Slovary. Permy, 1997.]

Пура: Пура Я.О. *Сучасні прізвища Ровенщини.* Ровно, 1984–1990. Ч. I–V.

[Pura: Pura Ya.O. Suchasni prizvishta Rovenshtini. Rovno, 1984–1990. Ch. I–V.]

РУС: *Російсько-український словник прізвищ мешканців м. Дніпропетровська / Авт.-упоряд. Т.С. Пристайко, І.С. Попова, І.І. Турута, М.С. Ковальчук. Дніпропетровськ, 2007.*

[RUS: Rosiysyko-ukrapnsykiy slovník prizvisht meshkantsiv m. Dnipropetrovskyu / Avt.-uporyad. T.S. Pristayko, i.S. Popova, i.i. Turuta, M.S. Kovalychuk. Dnipropetrovsky, 2007.]

СКТ: *Справочник квартирных телефонов г. Киева* / Сост. Д.М. Циолек. К., 1976.

[SKT: Spravochnik kvartirnih telefonov g. Kievа / Sost. D.M. Tsiolk. K., 1976.]

СП: *Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівецьчини)* / Укладачі: Н.Д. Бабич, Н.С. Колесник, К.М. Лук'янюк (гол. ред.) та ін. Чернівці, 2002.

[SP: Slovník prizvisht: praktičnii slovozmínno-orfografichnii (na materiáli Chernivechchíni) / Ukladachi: N.D. Babich, N.S. Kolesnik, K.M. Luk'yanyuk (gol. red.) ta in. Chernivtsi, 2002.]

УЛС: *Устюжский летописный свод* (Архангелогородский летописец) / Подг. к печати и ред. К.Н. Сербиной. М.; Л., 1950.

[ULS: Ustyuzhskiy letopisniy svod (Arhangelogorodskiy letopisets) / Podg. k pečhati i red. K.N. Serbinoy. M.; L., 1950.]

ЧП: *Чоловічі прізвища громадян Чеської Республіки за даними Міністерства внутрішніх справ ЧР станом на 1.04.2004*. Режим доступу: <http://www.mvcr.cz>

[ChP: Chovolichi prizvishta gromadyan Cheskyop Respubliki za danimi Ministerstva vnutrishnih sprav ChR stanom na 1.04.2004. Rezhim dostupu: <http://www.mvcr.cz>]

Чучка: Чучка П.П. *Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник*. Львів, 2005.

[Chuchka: Chuchka P.P. Prizvishta zakarpatsykih ukrapntsiv: istoriko-etimologichnii slovník. Lviv, 2005.]

Ім. м.: *Imenik mesta. Pregled svih mesta i opština, narodnih odbora srezova i pošta u Jugoslaviji*. Beograd, 1956.

Лексик: *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*. Zagreb, 1976.

РГН: *Russisches geographisches Namenbuch* / Begr. von M. Vasmer. Wiesbaden, 1962–1980. Bd I–X; 1988. Bd XI (Ergänzungen und Nachträge).

SN: *Stownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych* / Wyd. K. Rymut. Kraków, 1992–1994. T. I–X.

TZ Bratislava: *Bratislava. Telefónny zoznam*. 2002–2003. Bratislava, 2002.

Wenzel: Wenzel W. *Studien zu sorbischen Personennamen*. Bautzen, 1987–1994. Bd I–III.

ZSSP: *Začasni slovar slovenskih priimkov* / Odg. red. F. Bezljaj. Ljubljana, 1974.